

Het trieste verhaal van het Wevershuisje te Doezum

Het oostelijke gedeelte van Friesland, globaal begrensd door de E-10 aan de noordzijde en de weg Heerenveen-Zwolle aan de zuidzijde, staat sinds mensenheugenis bekend als een arm veengebied. Het grootste gedeelte van de bevolking was dan ook werkzaam bij het turfgraven, terwijl men in de oogst- en zaaitijd, als los arbeider bij de boer werkte.

Door de grote armoede die hier heerste waren velen in de vorige eeuw gedoemd te wonen in z.g. spitketen. Dit waren woningen die grotendeels uit plagen en planken waren opgetrokken.

In de afgelopen 100 jaar zijn deze 'woningen', die gemiddeld een oppervlakte hadden van zo'n 20 m², door toedoen van de Woningwet en de Landarbeidswet langzamerhand versteend. Duidelijk is nog de vorm van de spitkeet te herkennen in vele van deze arbeiderswoninkjes.

Dit veengebied strekte zich geografisch uit tot over de Groningse grens waar in het zuidelijke Westerkwartier, tegen de Friese grens, eveneens een smalle strook veengrond is. Waarschijnlijk is door dezelfde leef- en werkomstandigheden ook te verklaren dat men in het Groningse grensdorp Opende bijna in zijn geheel de Friese taal spreekt.

In tegenstelling tot in Friesland echter zijn hier weinig arbeiderswoningen overgebleven, mede doordat de gemeente Grootegast besloot in 1912 – naar aanleiding van een

rapport over de woontoestanden in deze spitketen – deze te doen vervangen door stenen huizen van woningbouwverenigingen.

Om één van die laatste arbeiderswoninkjes aan de Groningse zijde te bewaren, wordt al jaren een strijd tegen de bierkaai gevoerd. Helaas werkt de tijd hier niet in het voordeel omdat het pand op instorten staat.

HET BETREFT HET WEVERSHUISJE TE DOEZUM

In Doezum bestond de behuizing in de vorige eeuw grotendeels uit boerderijen en arbeiderswoningen. Eén van die laatste categorie was het huisje van Berend Harms Rietmeijer die trouwde in 1838 en vermoedelijk toen dit huisje liet bouwen.

Aan zijn beroep, linnenwever, dankt dit huisje nog steeds zijn naam. Verdere gegevens uit die tijd ontbreken. Alleen weten wij, dat Jantje Rietmeijer (waarschijnlijk zijn dochter?) het pand in 1875 kocht voor f 460,-. Zij was getrouwd met een Folkertsmans wiens nageslacht tot de dag van vandaag eigenaar van het huisje is.

Sinds 1954 wordt het pand echter niet meer bewoond en helaas door de eigenaar sindsdien ook niet meer onderhouden.

Een verzoek van particuliere zijde in 1974 aan de Monumentenraad om het pand op de monumentenlijst te plaatsen werd afgewezen 'omdat de monumentale waarde van het pand zodanig is, dat bescherming ingevolge de monumentenwet niet gerechtvaardigd zou zijn.'

Hieruit bleek duidelijk dat Monumentenzorg gebaat zou zijn geweest met (een bescheiden vorm van) decentralisatie. Alleen door gebrek aan kennis van de lokale situatie konden tot een dergelijk oordeel komen, onkundig als men was van het feit dat het hier een van de laatste voorbeelden betrof die de sociale misstanden op woongebied uit de vorige eeuw schrijnend illustreerde. Bovendien had

Opname van het wevershuisje begin van dit jaar

Vijf jaar geleden bevond het wevershuisje zich nog in een redelijke toestand
foto's Jaap van der Veen

de eigenaar misschien door het predikaat 'monument' gestimuleerd kunnen worden tot meer positieve plannen omtrent zijn eigendom waarvan de bouwkundige toestand gestaag achteruit bleef gaan.

Toen de eigenaar in 1976 de Gemeente toestemming vroeg om het huisje te slopen om plaats te maken voor een nieuw pand voor zijn zoon, zag de gemeente haar kans schoon.

Zij bood de eigenaar een ander bouwterrein aan in ruil voor het huisje en kwam zodoende in het bezit van het inmiddels deerlijk vervallen pand. Een nieuwe aanvraag, nu van gemeentezijde, om het pand op de monumentenlijst geplaatst te krijgen mislukte eveneens, waardoor de Gemeente nu alleen voor de restauratiekosten moest opdraaien, een restauratie die toen reeds vrijwel herbouw zou betekenen.

Verschillende pogingen van de Gemeente o.a. via een L.T.S.-projekt liepen helaas ook op niets uit, zodat de Gemeente ten einde raad de vorige eigenaar het pand weer aanbod, die toen dus weer in het bezit kwam van zijn familie-eigendom.

Een betreuenswaardige gang van zaken waardoor het pand in feite tot de ondergang was gedoemd. Het verkeert anno 1982 dan ook in bijzonder slechte toestand omdat de klimop die zich in de loop van zo'n 40 jaar in alle voegen had genesteld en uiteindelijk door zijn omvang het pand volledig stutte is doodgegaan; het pand dreigt nu iedere samenhang te verliezen.

BESTEMMING

Vanzelfsprekend rijst bij restauratie van dit soort kleine arbeiderswoningen altijd eerst de vraag welke bestemming het pand na de restauratie moet krijgen. Een aantal restauraties van zulke panden in de Friese woudstreek, b.v. Rijkswei 2 te Kootstertille, Koopmanswei te Zwaagwesteinde en het pand aan de Foarwei te Kollumerpomp kwamen alle tot stand nadat een (alleenstaande) particulier het weer voor een symbolisch bedrag had aangekocht, het zonder subsidie restaureerde en het vervolgens zelf ging bewonen.

In het Doezumer geval kon zo'n oplossing niet gevonden worden, doordat de eigenaar nooit inging op de verschillende pogingen die er door gegadigden zijn ondernomen om het pandje te kopen. Helaas ziet het er thans wel naar uit dat gemeentelijke en particuliere initiatieven er niet toe hebben kunnen leiden dat het wevershuisje voor sloop behoed zal worden. Jammer!

Jaap van der Veen